

FOTOTYPI PACT & CRONES EPTF.

M. Cl. Gerty

MINDEORD

over afdødt Medlem.

Martin Clarentius Gertz.

(14. December 1844—20. April 1929.)

Af **A. B. Drachmann.**

(Tale i Videnskabernes Selskabs Møde den 15. November 1929.)

Martin Clarentius Gertz var født i Svendborg d. 14. December 1844, som Søn af Bagermester Christopher Gertz og Hustru Hansine f. Grøn. Forældrene sad smaat i det, saa at de ikke havde Raad til at holde Sønnen til Studeringer; men i Realskolen i Svendborg blev man opmærksom paa den begavede Dreng, og nogle velhavende Borgere i Byen skød sammen hvad der var nødvendigt for at lade ham gaa i Odense Kathedralskole. Herfra blev han Student i 1864. Hans Hensigt var at studere Theologi; men allerede før han for Alvor tog fat paa Studiet, kom han ind i en religiøs Krise. Resultatet blev, at han opgav Theologien og valgte Philologien, som han allerede havde faaet Interesse for gennem sin Rektors, den dygtige Philolog C. F. Henrichsens Undervisning. Han sluttede sig under Studiet nær til Madvig, hvem han altid betragtede som sin egentlige Lærer i Philologien. 1870 tog han philologisk-historisk Examen. Samme Sommer blev der en Plads ledig paa Herlufsholm, og Gertz tænkte paa at søge den; men baade Madvig og andre fraraadede ham det bestemt og henviste ham i Stedet til en videnskabelig Løbebane. Han blev da i Kjøbenhavn og slog sig igennem med Informa-

tioner i det v. Westenske Institut og med Universitetsstipendier, under ikke helt lette Forhold. Det var i disse Aar at han ydede Madvig værdifuld Hjælp ved Udarbejdelsen af andet Bind af *Adversaria Critica*. 1874 tog han Doktorgraden paa en textkritisk Afhandling om Senecas Dialoger. Allerede 1876 blev han ansat som Docent i klassisk Philologi ved Universitetet, idet Madvigs svigtende Syn gjorde det nødvendigt at aflaste ham for en Del af hans Undervisning. I 1878 foretog han med Støtte af Carlsbergfondet en Reise til Italien, og paabegyndte under denne sine Haandskriftundersøgelser til Seneca; 1881 var han atter i Italien og fuldendte sine Kollationer i Milano, Venedig og Florents. I 1880 var han efter Madvigs Afgang blevet udnævnt til hans Efterfølger i klassisk Philologi; i denne Stilling virkede han til 1918, da han trak sig tilbage. I 1895 foretog han endnu en større Udenlandsreise, dels til Grækenland og Sicilien, dels til Frankrig og Belgien for Haandskriftstudiers Skyld. Fra 1888—1906 var han Formand for Undervisningsinspektionen for de lærde Skoler; i denne Egenskab fik han betydelig Indflydelse paa Loven om høiere Almenskoler af 1903. Allerede i en Tale, han holdt ved Universitetets Reformationsfest 1898, havde han med stor Styrke taget til Orde for en Indskrænkning af de gamle Sprogs Plads i den høiere Undervisning; Talen blev i mange Henseender som et Program for den Reform, der fulgte. Efter at han havde nedlagt sit Professorat, udfoldede han endnu i en Aarrække en stor Produktivitet som Udgiver og Oversætter. Han bevarede sin Sundhed og sin Arbeidskraft usvækket næsten til det sidste; den 20. April 1929 døde han efter ikke lang Tids Sygdom.

Gertz ægtede i 1874 Anna Katharina Møller, Datter af Købmand P. H. Møller i Middelfart, Søster til den bekendte

Høiesteretssagfører Ernst Møller. Han mistede sin Hustru 1918; fire Børn overlever ham.

Indenfor den klassiske Philologi er Gertz's Hovedarbeide af strengt videnskabelig Charakter hans Udgaver af Seneca. Han havde allerede i sin Disputats (*Studia critica in L. Annaei Senecae dialogos*) vist sin Fortrolighed saavel med Senecas Overlevering som med hans Sprog. Kort efter fik han ved Madvigs Mellemkomst overladt Moritz Haupts Kollation af Hovedhaandskriftet til *de beneficiis* og *de clementia* og udgav paa dette Grundlag de to Skrifter i 1876. Paa sine Reiser til Italien fik han dernæst taget en fuldstændig Kollation af Hovedhaandskriftet til Dialogerne (10 mindre Skrifter, der ikke er i Dialogform), og udgav dem i 1886. Men hermed standsede hans Udgiverarbeide paa dette Omraade, skønt han havde haft til Hensigt at udgive hele Seneca og allerede havde samlet Materiale ialtfald til Brevene. Dette meddeler han selv i det Foredrag, hvormed han forelagde sin Udgave af Dialogerne her i Selskabet (se Oversigten for 1886), og det fremgaar ogsaa af et autographeret Hefte, som han i 1898 lod forfærdige til Universitetsøvelser. Det indeholder udvalgte Breve, skrevne med hans egen Haand i Efterligning af det 10de Aarhundredes Skrift, og saaledes, at et af de førende Haandskrifters Text gengives nøiagtigt i hvert af de Breve, der er optagne i Udvalget. Meningen var, at de Studerende skulde arbeide som om de havde selve Haandskriftet for sig. — Man vilde jo nutildags til et saadant Formaal foretrække mechanic Reproduction, der giver et nøiagtigt Billede af Originalen, hvad Gertz ikke kunde gøre allerede af den Grund, at han ikke havde Originalen for Øie da han skrev, men kun sin Kollation, d. v. s. en trykt Text med tilskrevne Varianter. Ikke desto mindre er Resultatet forbausende; jeg

tror ikke at nogen kunde have gjort Gertz det efter, selv om de havde haft Taalmodighed til at forsøge derpaa.

Til Arbeidet med Seneca slutter sig et Par Anmeldelser i Berliner philologische Wochenschrift for 1888 og 1889; den første handler om Senecas Forhold til Christendommen, den anden om Overleveringen af hans Værker. Paa den sidste kommer jeg ind i en anden Sammenhæng; den første er et Indlæg i en gammel Kontrovers, hvori Gertz underkaster den atter og atter opdukkende Theori om Senecas Forbindelse med Paulus en knusende Kritik. — Af rent tekstkritisk Art er nogle mindre Afhandlinger om Valerius Maximus og Seneca Rhetor. Textrettelserne til Valerius Maximus er endog fra 1873, altsaa før Disputatsen; de til Seneca Rhetor er fra 1879. Desuden har Gertz givet værdifulde Bidrag til de nyere Udgaver af disse to Forfattere (Valerius Maximus ved Kempf 1888, Seneca Rhetor ved H. J. Müller 1887).

En anden Side af Gertz's Produktion er fremgaaet af hans Universitetsarbeide med de græske Statsantikviteter. Over dette Emne holdt han i Begyndelsen af 80'erne en stor Forelæsning, der strakte sig over en Række Semestre. Den affødte Universitetsskriftet »Stat og Statsforfatninger i Oldtidens Hellas« (1898), og førte videre til at Gertz fik overdraget at skrive Hellas's Historie til 1. Bind af »Folkenes Historie« (1911); hans Fremstilling naaer dog kun til 413 f. Chr. Fundet af den berømte kretiske Lov-Indskrift fra Gortyn foranledigede Gertz til at offentliggøre en større Undersøgelse (i Nord. Tidsskr. f. Philol. 2. R. IX, 1889). Ogsaa til Aristoteles's Værk om Athens Statsforfatning, der blev udgivet første Gang efter en Papyrus i 1890, har han givet en Række Textrettelser (smstds. X, 1891).

Gertz's Produktion som klassisk Philolog er dog langt-

fra udtømt hermed. Til Brug ved Undervisningen paa Universitetet eller i Skolen og til folkelig Oplysning har han dels leveret en Række Udgaver af antike Forfattere, dels udført et stort Arbeide som Oversætter. Af denne omfangsrige Litteratur skal her kun fremhæves nogle faa Værker, der staar paa Grænsen mellem det strengt Videnskabelige og det Skolemæssige eller Populariserende. Hans Udgave af Sallusts *Catilina* med Kommentar (1895) var egentlig bestemt for Skolen, men blev for udførlig og indgaaende; den er maaske det bedste Exempel paa hvad Gertz evnede som Fortolker. Noget Tilsvarende gælder om hans Oversættelse af Thukydid (1897—1902), af Arrians *Alexander den Stores Historie* (1913—15), af Platons *Theætet* (1918) og af Senecas *Breve* og andre Skrifter til Lucilius (1927): de fremtræder som populære Skrifter, men er Frugter af aarelang og intensiv videnskabelig Gennemarbeidelse og bærer tydelige Spor deraf. I Virkeligheden ligger en saadan til Grund for alt hvad Gertz har præsteret paa dette Omraade; men i de Udgaver og Oversættelser, der ligefrem er afpassede efter Skolens Krav, mærkes det mindre. Af saadanne skal derfor her kun lige nævnes de vigtigste: Udvalg af Senecas Dialoger og Breve; Ciceros *Cato maior*; Lukian (baade Udgave og Oversættelser); Cæsars *Gallerkrig* (Text til Skolebrug); Oversættelse af Stykker af Euripides og Aristophanes; Bearbeidelse af Wilsters *Homeroversættelse*; selvstændig Oversættelse af *Iliaden*.

Gertz's Udgiverarbeide med Seneca, i hvert Fald med Dialogerne, var for saa vidt grundlæggende, som han var den første der leverede en Udgave af et Skrift af Seneca efter rigtig philologisk Methode og med fornødent Kendskab til Overleveringsgrundlaget. Hans Arbeide fandt da ogsaa Anerkendelse baade herhjemme og i Udlandet. Des

mere Anledning er der til at reise det Spørgsmaal, hvorfor han standsede med Udgivelsen af Seneca, efter at han havde udsendt Dialogerne. Han havde jo tænkt sig at udgive det Hele og havde samlet Materiale i hvert Fald til Brevene. Jeg er tilbøielig til at tro, at det hænger sammen med Gertz's Stilling til Overleveringsspørgsmaalet; men Sagen er ikke ganske ligetil. Af Seneca har vi kun faa gamle Haandskrifter; derimod et Utal af yngre, der er stærkt interpolerede, men ikke med Sikkerhed kan siges at stamme fra de bevarede gamle Haandskrifter. Om hele denne Gren af Overleveringen er vi kun ufuldstændig underrettede gennem den første kritiske Udgave af Seneca (ved Fickert, 1842—45). Gertz havde selvstændig undersøgt enkelte af de yngre Hss.; paa Grundlag heraf og af Fickerts Apparat erklærede han hele denne Masse for saa godt som værdiløs for Udgiveren, og tog kun leilighedsvis Hensyn til den i sit Apparat. Det er klart, at dette Standpunkt er theoretisk uholdbart; man maa forlange, at de yngre Hss. undersøges systematisk, inden man kan tage Stilling til Spørgsmaalet om deres Udnyttelse for Textrecensionen. Gertz blev da ogsaa angrebet af en tysk Philolog, O. Rossbach, der i en større Afhandling hævdede de yngre Hss.'s Værdi som selvstændig Kilde for Texten. Han svarede Rossbach i en fortrinlig Recension af hans Skrift (Berl. philol. Wochenschrift 1889, Nr. 12 og 13), hvori han bl. a. fremkom med det særdeles vel betænkte Forslag, at Rossbach skulde foretage en systematisk Undersøgelse af de yngre Haandskrifter til et Par udvalgte Skrifter af Seneca. Raadet blev ikke fulgt; men de nyere Udgivere af Seneca har paa een Undtagelse nær i deres Praxis fulgt Gertz og udtrykkelig givet ham Ret. Men for Gertz selv maatte Sagen ligge noget anderledes. Han havde selv stillet Fordringen om en sy-

stematisk Undersøgelse, og med hans strenge Krav til sig selv om at gøre helt Arbeide kunde netop han ikke sidde den overhørig. Paa den anden Side er det forstaaeligt, at han, optaget af andre Gøremaal som han var, og med stigende Utilbøielighed til Reiser, ikke havde Lyst til at indlade sig paa et stort Arbeide, der vilde medføre mange og lange Ophold i Udlandet, og hvoraf Resultatet sandsynligvis vilde blive negativt¹.

Det var allerede tidligt, at Gertz vendte sig til det Omraade, hvor hans Manddoms og Alderdoms Hovedarbeide skulde ligge, og hvor han har gjort sin største videnskabelige Indsats. I 1892 udgav han det betydeligste latinske Digt fra Danmarks Middelalder, Andreas Sunesøns Hexaëmeron, og efter hvad han selv oplyser i Fortalen, gaar hans Arbeide med denne Opgave helt tilbage til 1883. Ogsaa efter 1892 fortsatte han disse Studier; i sin Ansøgning til Carlsbergfondet om Støtte til Reisen i 1895 nævner han, at han arbejder paa en Udgave af de danske Helgenbiographier. Foreløbig kom i 1905 hans Læsebog i Middelalders Latin, et Arbeide der var beregnet paa Undervisningen i Skolen og ved Universitetet, men som kun kunde gøres af en Mand, der havde grundigt Kendskab til den danske Middelalders latinske Litteratur. Og nu fulgte hurtigt en Række Udgaver fra dette Omraade: Knud den helliges Martyrhistorie 1907; *Vitae Sanctorum Danorum* 1908—12; en ny Text af Sven Aggesøn 1915; *Scriptores Historiae Danicae*

¹ Gertz befandt sig ikke vel ved længere Fraværelser fra sit Hjem. Hans Breve til hans Hustru fra hans to første Udenlandsreiser er bevarede og har staaet til min Disposition; det fremgaar tydeligt af dem, at han paa Reisen 1878 efterhaanden kom til at lide saa alvorligt af Hjemve, at det gik ud over hans Arbeidskraft. I 1881 gik det bedre, fordi Kollationsarbeidet optog og interesserede ham stærkt; men ogsaa da længtes han stadig hjem.

Minores 1917—22; Gravskrifterne over Kong Valdemar den Første 1921. Ved Siden af alt dette hjalp Gertz med ved Erslevs Udgave af Testamenter fra Danmarks Middelalder og ved Udgivelsen af *Acta Pontificum Danica*.

Om sit Arbejde med de middelalderlige Texter, særlig om sit Forhold til Forgængerne, har Gertz selv givet Oplysning i sin Afhandling om den nye Udgave af *Vitae Sanctorum* (i Selskabets Oversigt 1912). Det fremgaar heraf, i hvilken Grad hans Udgiverarbejde paa dette Omraade var grundlæggende. For at karakterisere Resultatet skal her gaas lidt nærmere ind paa to af Udgaverne: Hexaëmeron og Sven Aggesøn.

For Hexaëmerons Vedkommende var Opgaven i tekst-kritisk Henseende forholdsvis simpel. Der findes kun eet Haandskrift af selvstændig Betydning, men det giver til Gengæld en udmærket Overlevering, saa at der kun er ringe Brug for Konjunktur. Da Værket aldrig var trykt før, har Gertz antagelig maattet skrive hele Texten af. Den Art Møie skyede han aldrig, og den kan tildels forklare, at der gik 9 Aar mellem Arbeidets Begyndelse og Afslutning. Men desuden oplyste han ved et indgaende Studium af Datidens theologiske Litteratur Kildeforholdet til Værket, og gjorde Rede for det i det Enkelte i en Kommentar, der tillige behandler alle vanskelige Steder. I en udførlig Index, der supplerer Kommentaren, registrerede han dernæst Andreas's Sprogbrug lexikalsk, og tilføiede endelig en Oversigt over hans Grammatik og Metrik. Dermed var for første Gang et litterært Værk fra Danmarks Middelalder gennembehandlet efter moderne philologisk Methode.

Helt anderledes laa Forholdet med Sven Aggesøns Danmarkshistorie. Da Gertz stod overfor at udgive dette Værk, der skulde indgaa som Led i *Scriptores Historiae Danicae*

Minores, havde man som Grundlag for Texten kun Stephanius's Udgave fra 17. Aarhundrede; det Haandskrift, hvorefter Udgaven var gjort, var brændt i 1728. Men i den Arnemagnæanske Samling findes et Haandskrift, afskrevet i Slutningen af 16. Aarhundrede af Lyschander, den senere Hof-Historiograph, efter et tabt Haandskrift fra omtr. 1400. Lyschander har dengang ikke kunnet meget Latin, og han kunde heller ikke læse sit Haandskrift, navnlig ikke opløse dets talrige Forkortelser rigtigt. Ikke desto mindre skrev han det af fra Ende til anden, idet han opløste Forkortelserne paa bedste Beskub og søgte (ikke altid med Held) at faa latinske Ord ud af det, uden at bryde sig synderlig om deres Mening eller Sammenhæng. Allerede før Gertz havde man været opmærksom paa, at Lyschandens Afskrift paa sine Steder syntes at byde en bedre og mere middelalderlig udseende Text end Stephanius's Udgave. En systematisk Undersøgelse, som Gertz nu foretog, bekræftede fuldt ud dette Resultat, og han gik saa i Gang med at rekonstruere Lyschandens Original. For at forstaa hvad dette vil sige maa man vide, at de to Texter ikke blot divergerer i Smaating, men at Stephanius's Text er helt skrevet om, saa den kun pletvis stemmer med Lyschandens. Ikke desto mindre lykkedes det Gertz næsten overalt at genskabe Lyschandens Grundlag med fuld Sikkerhed, og dermed at gengive os Sven Aggesøns Værk paa det nærmeste som det maa være fremgaaet fra Forfatterens Haand. Der hørte hertil først og fremmest et overordentlig sikkert Kendskab til Middelalderens latinske Sprog og Skrift, og dernæst en enestaaende Taalmodighed. At Gertz besad disse Egenskaber, er en given Sag; men det har ikke været gjort dermed. Hans Erindringsbilleder af den middelalderlige Skrift maa have haft en ganske usædvan-

lig Skarphed og Fasthed; han maa have kunnet se Lyschanders tabte Original for sig under hele Arbeidet, ellers havde det ikke været til at gøre. At han virkelig besad denne Evne, fremgaar med Sikkerhed af den Skriftprøve af Senecas Breve, der ovenfor er omtalt.

I denne Sammenhæng kræver endnu Gertz's Universitetsprogram fra 1907, om Knud den Helliges Martyrhistorie, en kort Omtale. Denne Afhandling er nemlig ikke blot philologisk. Foruden en Udredning af Overleveringsforholdene ved de forskellige Skrifter, der har Kong Knuds Martyrium til Genstand, giver den tillige en Fremstilling af deres indbyrdes Forhold i historisk Henseende, med Paa-visning af Tendensens Indflydelse paa Beretningens Enkelt-heder. Under stadig Anvendelse af philologisk Methode tages hvert enkelt Stykke af Overleveringen saa at sige under Loupe; alle de Spørgsmaal, det giver Anledning til, drøftes og besvares, og Resultatet fremgaar saa af denne Behandling, langsomt, men med overordentlig Sikkerhed. Det Hele er typisk for Gertz, ogsaa i Formen, og interessant som Prøve paa hans Gennemførelse af en historisk Detailundersøgelse, skønt han med Villie ikke indlod sig paa at afgøre, hvad der faktisk var passeret ved Kongens Drab.

Gertz's Produktion er her blevet behandlet i to Hovedgrupper: klassisk Philologi og middelalderlig Philologi. Adskillelsen er naturlig, men den maa ikke forstaas chronologisk. Det er allerede bemærket, at Gertz's Arbeide med middelalderlige Texter begynder i 1883, endnu medens han betragtede Udgivelsen af Seneca som sin Hovedopgave. Omvendt vedblev han ogsaa i den sidste Del af sit Liv, da Tyngdepunktet for hans Arbeide var forlagt til de middelalderlige Texter, stadig at sysle med Oldtidens Forfattere. Hans Oversættelser stammer for en stor Del fra denne

Tid, og en af de største af dem, Seneca, er udarbejdet 1918—20, og udkom kun to Aar før hans Død.

Gertz var, ligesom hans yngre Samtidige Heiberg, Madvigs Discipel, og han staar som klassisk Philolog sin Lærer nærmere end Heiberg gjorde. Især minder han om Madvig ved sin stærke Interesse for Konjekturalkritik, for at rette Feil i den overleverede Text, medens Heibergs Interesse saa overveiende var rettet mod selve Overleveringen og dens Historie. Fælleds for de to er det, at de ikke, som Madvig, indlod sig paa sproglige Studier for dissers egen Skyld; Sproget var dem kun et Hjælpemiddel i Fortolkningens Tjeneste. Ogsaa paa et andet Punkt er der en vis Parallelisme mellem dem. Medens Madvig altid havde begrændset sig til de centrale Dele af Oldtidens Litteratur, valgte Heiberg sig strax sit Speciale i Peripherien, og Gertz's Hovedarbejde som Philolog ligger endog helt udenfor den klassiske Philologis Omraade, selv om det galdt Texter af samme Art som Oldtidens og overleverede paa samme Maade. Men hermed hører ogsaa Parallelen op; Gertz havde som Videnskabsmand sit eget, meget udprægede Physiognomi. Hovedtrækkene deri fremgaar tildels af hvad der allerede er sagt; de skal derfor her kun sammenfattes i Korthed.

Hvad der først slaar En hos Gertz i hans Egenskab af Philolog, er hans Grundighed og Taalmodighed. Hans Kollationer var pinligt nøiagtige, og han skyede ingen Uleilighed med dette Arbejde. I Haandskriftet til Senecas Dialoger gennemførte han en Sondring af fem forskellige Hænder foruden Skriverens, og ingen har kunnet rokke ved hans Resultat, skønt en saadan Sondring er en af de vanskeligste Opgaver en Haandskriftundersøgelse kan stille. Han gen-
nemaarbejdede dernæst sin Text i alle Enkeltheder med det

strengeste Krav til fuldstændig Forstaaelse i alle Retninger, baade sproglig og real. At gaa udenom en Vanskelighed var der overhovedet ikke noget der hed hos Gertz; og med hans gennemsolide Arbeidsmethode og hans klare, sunde Tænkning, var der ikke let nogen Vanskelighed der undgik hans Opmærksomhed. Han støttedes i Arbeidet af en grundig sproglig Viden og en sikker Sprogsans; han beherskede i lige Grad klassisk og middelalderlig Latin og klassisk Græsk. Som Konjekturalkritiker besad Gertz ikke Madvigs divinatoriske Geni; ikke desto mindre har han baade i Seneca og andre Sølvalder-Forfattere og i de middelalderlige Skrifter paa talrige Steder forbedret Texten, og med hans Arbeidsmethode er det i hvert Fald givet, at hans Forslag til Rettelser alle fortjener nøie at paaagtes, selv hvor de ikke er evidente. Paa lignende Maade er det med hans Fortolkning: det Subtile laa ikke for ham, men der er yderst faa Philologer, der har præsteret saa gennemført Arbeide paa dette Omraade som Gertz.

Gertz's Virksomhed som Oversætter udgik fra hans Arbeide med Fortolkningen af de Texter, han fik med at gøre, og den fornegtede ikke sit Udspring. Han havde den Vane at nedskrive en fuldstændig Oversættelse af de fleste af de Texter, han læste over ved Universitetet, som et Middel til at sikre sig deres fulde Forstaaelse. Opgaven blev herefter at gengive Originalens Mening paa jævnt, forstaaeligt Dansk, saa nøiagtigt som det var muligt. Derimod indlod han sig overfor Prosatexter af Princip ikke paa nogen Efterligning af den kunstneriske Form; han anerkendte ikke den Fordring, man nutildags er tilbøielig til at stille til Oversætteren, at han skal give den moderne Læser et Begreb om Originalens Stil — hvad man ikke kan gøre uden at tage sig betydelige Friheder med Ud-

trykket i det Enkelte. Digtværker oversatte han ganske vist i bunden Stil; men han havde ikke nogen digterisk Aare, og hans Interesse for en tro Gengivelse af Indholdet førte ikke sjældent til, at Formen blev tung og endog ukorrekt. Han kunde ad denne Vei komme til at begaa et saadant Misgreb som hans Bearbejdelse af Wilsters Homer maa siges at være. Han stod her overfor et fremmed Værk, der ganske vist havde philologiske Svagheder, men til Gengæld store digteriske Fortrin; og han kunde ikke tvinge sin stærke Individualitet til den Nænsomhed, der var fornøden for at løse Opgaven tilfredsstillende. Han maatte da ogsaa høre ilde herfor, og overhovedet kan fra et rent æstetisk Synspunkt Dommen over hans Oversættervirksomhed ikke falde gunstig ud. Helt anderledes, naar den ses som philologisk Arbejde. Den der vil vide, hvad Thukydid, Platon eller Seneca, hvad Aristophanes, Euripides eller endog Homer virkelig har ment paa et givet Sted, han gør klogt i at holde sig til Gertz, hvis han ikke kan ty til Originalen; og selv i saa Fald er Gertz altid en Instans som det er forsigtigst ikke at springe over. Det var det Maal Gertz havde sat sig, og det har han naaet.

I Behandlingen af de reale Sider af Oldtidslivet begrændsede Gertz sig i det Hele til Grækenlands politiske Institutioner og Historie. Han arbejdede her med samme Grundighed og Selvstændighed som overalt; baade hans Universitetsskrift om Stat og Statsforfatninger i Hellas og hans Bidrag til »Folkenes Historie« beror paa omfattende og indgaaende Studier. Hans Skildring af Hellas's Historie er tilmed vel skreven og interessant at læse; men han manglede alligevel væsentlige Betingelser for at skrive Historie, fremfor alt hvad man kunde kalde Perspektiv. Han saa saa at sige alt i eet Plan; han syntes han maatte

tage alt med i sin Fremstilling, hvad der var paalidelig overleveret. Hans Behandling af Emnet blev derfor saa udførlig, at den truede med at sprænge Rammerne for det Værk, hvori den skulde indgaa som Led, og midt i den peloponnesiske Krig maatte han give op og overlade en Anden at gøre Afsnittet færdigt i en mere summarisk Fremstilling. Der er noget vist uretfærdigt heri. Havde Gertz levet under større Forhold, havde det vel været en Selvfølge, at han havde udgivet sin store Forelæsning over græske Antikviteter, og den vilde have været et monumentalt Udtryk ikke blot for hans Begrændsning, men fremfor alt for hans Evner paa dette Omraade.

Alt i alt er det et stort og værdifuldt Værk, Gertz har efterladt sig som Videnskabsmand. Hans Indsats paa den klassiske Philologis Omraade blev ikke saa stor som man havde kunnet vente efter Optakten; men hans Udgiverarbejde med Seneca var banebrydende og vil for bestandig sikre ham et anset Navn indenfor Oldtidsvidenskaben. Ogsaa hvad han har udrettet for at gøre den antike Litteratur tilgængelig for danske Studerende og Læsere, er betydeligt baade af Omfang og Kvalitet. Vistnok var det dog et lykkeligt Greb, at han valgte at stille sine Evner i en anden Opgaves Tjeneste. Overfor de middelalderlige Historikere med deres usammensatte Væsen og naive, traditionsbundne Opfattelse af Tingene var Gertz's Forkærlighed for det Jævne og Ligefremme snarere en Fordel end en Mangel. Skønt han ogsaa paa dette Omraade først og fremmest har gjort Pionerarbejde, har han dog ført det saaledes tilbunds, at der næppe bliver meget tilovers for Efterfølgerne. Hvad han her har ydet, minder i meget om Heibergs grundlæggende Behandling af de græske Matematikerses Texter, og det taaler i Kvalitet meget vel en Sammenligning dermed.

Det har ikke manglet paa fortjent Anerkendelse af Gertz's videnskabelige Gerning; men idet dens Tyngdepunkt kom til at ligge indenfor Danmarks middelalderlige Litteratur, var det fortrinsvis herhjemme og i vore Nabolande at den fandt Paaskønnelse. Han blev i 1898 Medlem af det norske Videnskabernes Selskab, i 1919 af Kungl. Vetenskaps Societeten i Upsala, i 1920 af Oldskriftselskabet. I vort Selskab blev han optaget allerede 1883, og var ved sin Død dets tredie-ældste Medlem. Han var lige til sine sidste Aar, da hans Tunghørighed gjorde ham noget tilbagetrukket, en trofast Deltager i Selskabets Møder. Derimod har han ikke givet særlig mange Bidrag til dets Forhandlinger eller Publikationer. Dog bør nævnes, at han i 1916 skænkede Selskabet Restoplaget af sin kritiske Udgave af Sven Aggesøn. Som Anerkendelse for dette sit Mesterstykke modtog han den Madvigske Æresmedaille, da den kom til Uddeling i 1918 — en Udmærkelse, der sikkert har glædet ham særlig, og som var i fuldeste Maal fortjent.

Det er ikke her Stedet til at gaa nærmere ind paa Gertz's Virksomhed i det praktiske Liv, særlig i Skolens Tjeneste. Hvad han her var i første Række medvirkende til at gennemføre, var utvivlsomt af vidtrækkende Betydning; men Resultatet er endnu ikke saaledes afklaret, at der kan fældes en objektiv Dom derom. Saa meget er vist, at den Omstændighed, at han, den ansete klassiske Philolog, satte sig i Spidsen for en Reformbevægelse, der betydede det afgørende Brud med de gamle Sprogs Herredømme i Skolen, tilførte Bevægelsen en overordentlig Styrke; og lige saa vist er det, at han tog denne Opgave op med den samme grundredelige Overbevisning, den samme Alvor og den samme rene Saglighed, som udmærkede ham paa alle Omraader. Det bør dog tilføies, at hvor overbevist end Gertz

var og vedblev at være om Reformens principielle Rigtighed og Nødvendighed, bragte dens Gennemførelse i det Enkelte ham alvorlig Skuffelse. Dette har han selv uforbeholdent erkendt.

Gertz var voxet op i et Hjem af jævn Middelstand, ikke uden Kultur, men med smaa, tildels ligefrem trykkende økonomiske Forhold. Gennemægte som han var af Natur, lige fjern fra Koketteri og Snobberi, bevarede han bestandig Præget af sin Oprindelse i en vis borgerlig Jævnhed og i beskedne Fordringer til Livet. Til at gennemføre disse havde han en udmærket Støtte i sin energiske og dygtige Hustru, der var indstillet paa samme Maade som han selv. Forholdene i Forældrenes Hjem blev i Aarene 1870—71 særlig vanskelige. Det fremgaar af Breve, som hans Børn venligst har stillet til min Raadighed, at man baade i hans Forældres og hans Svigerforældres Hjem saa hen til ham som den trofaste, aldrig svigtende Støtte, og at man ikke gjorde det forgæves. Hans Charakter var af een Støbning: den samme Redelighed, Paalidelighed og Uselvskhed, som hans videnskabelige Produktion bærer Vidne om, har udmærket ham ogsaa i personlige Forhold.

I Gertz's Væsen og Optræden var Alvor et fremtrædende Træk. Det prægede hans Gerning ikke blot som Videnskabsmand, men ogsaa som Lærer. De strenge Krav, han stillede til sig selv, stillede han ogsaa til andre: han selv ydede altid det Bedste han kunde, og han ventede det Samme af sine Elever. At gøre sig til Kammerat med dem laa ikke for ham; han indgød fremfor alt Respekt. Ikke desto mindre var han egentlig ikke frygtet, tværtimod, han var gennemgaaende afholdt. Dette laa i en anden Side af hans Væsen: hans Hjertensgodhed. Han bevarede hele Livet igennem et lyst og barnligt Sind og en rørende Tillid til

sine Medmennesker; han holdt af dem, og han havde en stærk Trang til at holdes af, til at møde Venlighed. Umiddelbar som han var, lod han Kontrasterne i sin Natur, den lidt tunge Alvor i det Saglige og Lyssindet i det Personlige, træde frem Side om Side uden noget Forsøg paa at stemme dem af mod hinanden. Denne Modsætning havde sin store Andel i den Charme, der ubestridelig var over Gertz's Personlighed. Man kunde være saa uenig med ham som det skulde være, men man kunde ikke være vred paa ham. Jeg tror at denne udprægede Personlighed, der ved sin Virksomhed har grebet ind i Forhold, der berørte mange Menneskers dyrebare Interesser, har endt sit lange Liv uden at have haft en eneste Fjende. Vist er det ialtfald, at han aldrig med sin gode Villie har gjort sig fortjent til at have nogen.

Ære være hans Minde.
